

บทที่ 4 โมลและสูตรเคมี

ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

- เนื่องจากแก๊สมีมวลน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาตร ปริมาณสารในสถานะแก๊สส่วนใหญ่จึงนิยมบอกเป็นปริมาตร พร้อมระบุอุณหภูมิและความดัน เพราะปริมาตรของแก๊สเปลี่ยนแปลงตามอุณหภูมิ และความดัน
- นักวิทยาศาสตร์กำหนดให้อุณหภูมิ 0 องศาเซลเซียส และความดัน 1 บรรยากาศ เป็นอุณหภูมิและความดันที่ภาวะมาตรฐานของแก๊ส (standard temperature and pressure เรียกว่า STP)
- จากการทดลองหามวลของแก๊สบางชนิด ปริมาตร 1 ลูกบาศก์เดซิเมตรหรือ 1 ลิตร ที่ STP ได้ข้อมูลดังตาราง

มวลของแก๊สบางชนิดปริมาตร 1 ลิตร ที่ STP

แก๊ส	มวลต่อโมล (g/mol)	มวลของแก๊ส 1 L (g)
ฮีเลียม (He)	4.00	0.179
มีเทน (CH ₄)	16.05	0.716
ไอน้ำ (H ₂ O)	18.02	0.804
นีออน (Ne)	20.18	0.900
ไนโตรเจน (N ₂)	28.02	1.251
ออกซิเจน (O ₂)	32.00	1.430

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

จากข้อมูลในตาราง แก๊สฮีเลียมปริมาตร 1 ลิตร ที่ STP มีมวล 0.179 กรัม ซึ่งเขียนในรูปแฟกเตอร์เปลี่ยนหน่วยได้เป็น

$$\frac{1 \text{ L He}}{0.179 \text{ g He}}$$

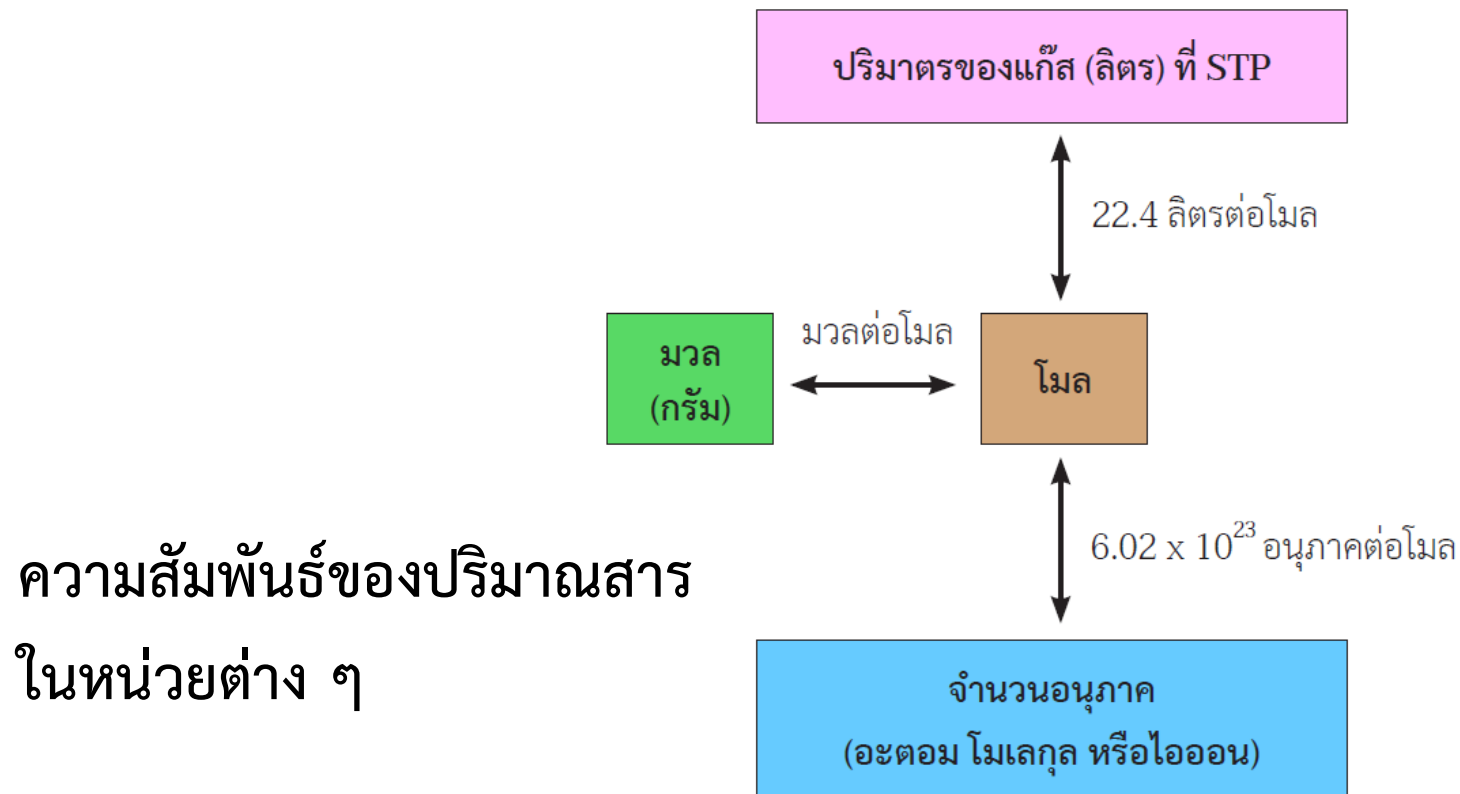
ดังนั้นแก๊สฮีเลียม 1 โมล ซึ่งมีมวล 4.00 กรัม จะมีปริมาตรที่ STP เป็นดังนี้

$$\text{ปริมาตรของ He 1 mol ที่ STP} = 4.00 \text{ g He} \times \frac{1 \text{ L He}}{0.179 \text{ g He}} = 22.4 \text{ L He}$$

การคำนวณปริมาตรต่อโมลของแก๊สอื่น ๆ ที่ STP ในตาราง ก็พบว่าได้ปริมาตรใกล้เคียงกับ 22.4 ลิตร จึงสรุปได้ว่า แก๊สใด ๆ ที่ STP มีปริมาตรต่อโมลเท่ากับ 22.4 ลิตรต่อโมล

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

จากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้ทราบว่าสาร 1 โมล มี 6.02×10^{23} อนุภาค ซึ่งมีมวลเป็นกรัม เท่ากับมวลต่อโมลของสารนั้น และถ้าเป็นแก๊สจะมีปริมาตรเท่ากับ 22.4 ลิตร ที่ STP ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล จำนวนอนุภาค และปริมาตรของสารที่ STP แสดงดังรูป

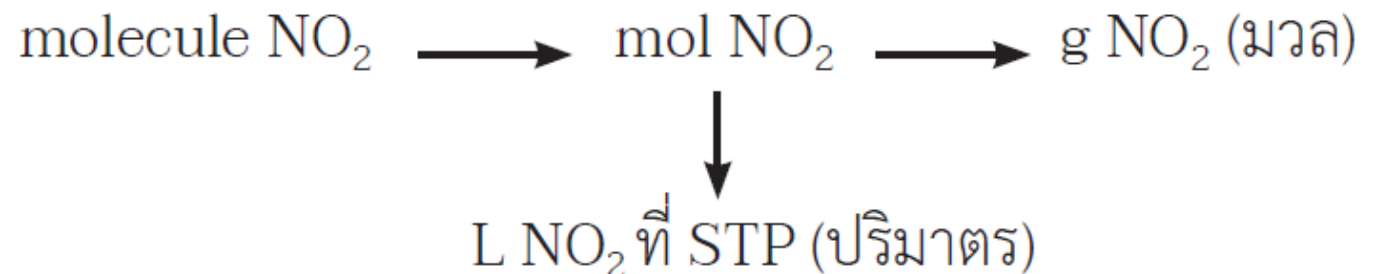
4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

ตัวอย่าง 6

แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO_2) จำนวน 1.51×10^{23} โมเลกุล มีมวลและปริมาตรที่ STP เท่าใด

แนวคิด

โจทย์กำหนดจำนวนโมเลกุลของแก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ หามวลโดยเปลี่ยนจำนวนโมเลกุลเป็นโมล แล้วเปลี่ยนโมลให้เป็นมวล และหาปริมาตรโดยเปลี่ยนจำนวนโมเลกุลเป็นโมล แล้วเปลี่ยนโมลเป็นปริมาตร

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

วิธีทำ

การคำนวณมวลของแก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์

ขั้นที่ 1 เปลี่ยนจำนวนโมเลกุลเป็นจำนวนโมล

สาร 1 โมล มีจำนวน 6.02×10^{23} โมเลกุล ดังนั้น แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ 1 โมล มีจำนวน 6.02×10^{23} โมเลกุล จึงเขียนแฟกเตอร์เปลี่ยนหน่วยที่จะนำไปใช้ในการคำนวณได้เป็น

$$\frac{1 \text{ mol NO}_2}{6.02 \times 10^{23} \text{ molecule NO}_2}$$

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

คำนวณจำนวนโมลของ NO_2 ได้ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{จำนวนโมลของ } \text{NO}_2 &= 1.51 \times 10^{23} \text{ molecule } \text{NO}_2 \times \frac{1 \text{ mol } \text{NO}_2}{6.02 \times 10^{23} \text{ molecule } \text{NO}_2} \\ &= 0.251 \text{ mol } \text{NO}_2\end{aligned}$$

ขั้นที่ 2 เปลี่ยนโมลเป็นมวล

สาร 1 โมล มีมวลเป็นกรัมเท่ากับมวลโมเลกุล ดังนั้น แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ 1 โมล มีมวล 46.01 กรัม

จึงเขียนแฟกเตอร์เปลี่ยนหน่วยที่จะนำไปใช้ในการคำนวณได้เป็น

$$\frac{46.01 \text{ g } \text{NO}_2}{1 \text{ mol } \text{NO}_2}$$

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

คำนวณมวลของ NO_2 ได้ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{มวลของ } \text{NO}_2 &= 0.251 \text{ mol } \text{NO}_2 \times \frac{46.01 \text{ g } \text{NO}_2}{1 \text{ mol } \text{NO}_2} \\ &= 11.5 \text{ g } \text{NO}_2\end{aligned}$$

ดังนั้น แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ 1.51×10^{23} โมเลกุล มีมวล 11.5 กรัม

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

การคำนวณอาจทำได้โดยนำขั้นที่ 1 และ 2 มารวมเป็นขั้นตอนเดียว ได้ดังนี้

มวลของ NO_2

$$\begin{aligned} &= 1.51 \times 10^{23} \text{ molecule NO}_2 \times \frac{1 \text{ mol NO}_2}{6.02 \times 10^{23} \text{ molecule NO}_2} \times \frac{46.01 \text{ g NO}_2}{1 \text{ mol NO}_2} \\ &= 11.5 \text{ g NO}_2 \end{aligned}$$

ดังนั้น แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ 1.51×10^{23} โมเลกุล มีมวล 11.5 กรัม

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล และปริมาตรของแก๊ส

การคำนวณปริมาตรของแก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ที่ STP

เนื่องจากทราบโมลของแก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์แล้ว จึงเปลี่ยนโมลให้เป็นปริมาตรที่ STP โดยใช้ความสัมพันธ์คือแก๊ส 1 โมล มีปริมาตร 22.4 ลิตรที่ STP ดังนั้น แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ 1 โมล มีปริมาตร 22.4 ลิตรที่ STP

จึงเขียนแฟกเตอร์เปลี่ยนหน่วยที่จะนำไปใช้ในการคำนวณได้เป็น $\frac{22.4 \text{ L NO}_2}{1 \text{ mol NO}_2}$

คำนวณปริมาตรของ NO₂ ที่ STP ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ปริมาตรของ NO}_2 \text{ ที่ STP} &= 0.251 \cancel{\text{ mol NO}_2} \times \frac{22.4 \text{ L NO}_2}{1 \cancel{\text{ mol NO}_2}} \\ &= 5.62 \text{ L NO}_2 \end{aligned}$$

ดังนั้น แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ 1.51×10^{23} โมเลกุล มีปริมาตร 5.62 ลิตรที่ STP

การคำนวณปริมาตรของแก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ที่ STP

การคำนวณโดยรวมเป็นขั้นตอนเดียวเหมือนกับการคำนวณมวลได้ดังนี้ ปริมาตรของ NO_2 ที่ STP

ปริมาตรของ NO_2 ที่ STP

$$= 1.51 \times 10^{23} \text{ molecule NO}_2 \times \frac{1 \text{ mol NO}_2}{6.02 \times 10^{23} \text{ molecule NO}_2} \times \frac{22.4 \text{ L NO}_2}{1 \text{ mol NO}_2}$$

$$= 5.62 \text{ L NO}_2$$

ดังนั้น แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ 1.51×10^{23} โมเลกุล มีปริมาตร 5.62 ลิตร ที่ STP

กิจกรรม 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล จำนวนอนุภาค ความหนาแน่น

จุดประสงค์ของกิจกรรม

คำนวณปริมาณสารจากความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล จำนวนอนุภาค ความหนาแน่น และปริมาตรของแก๊สที่ STP

กิจกรรม 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล จำนวนอนุภาค ความหนาแน่น

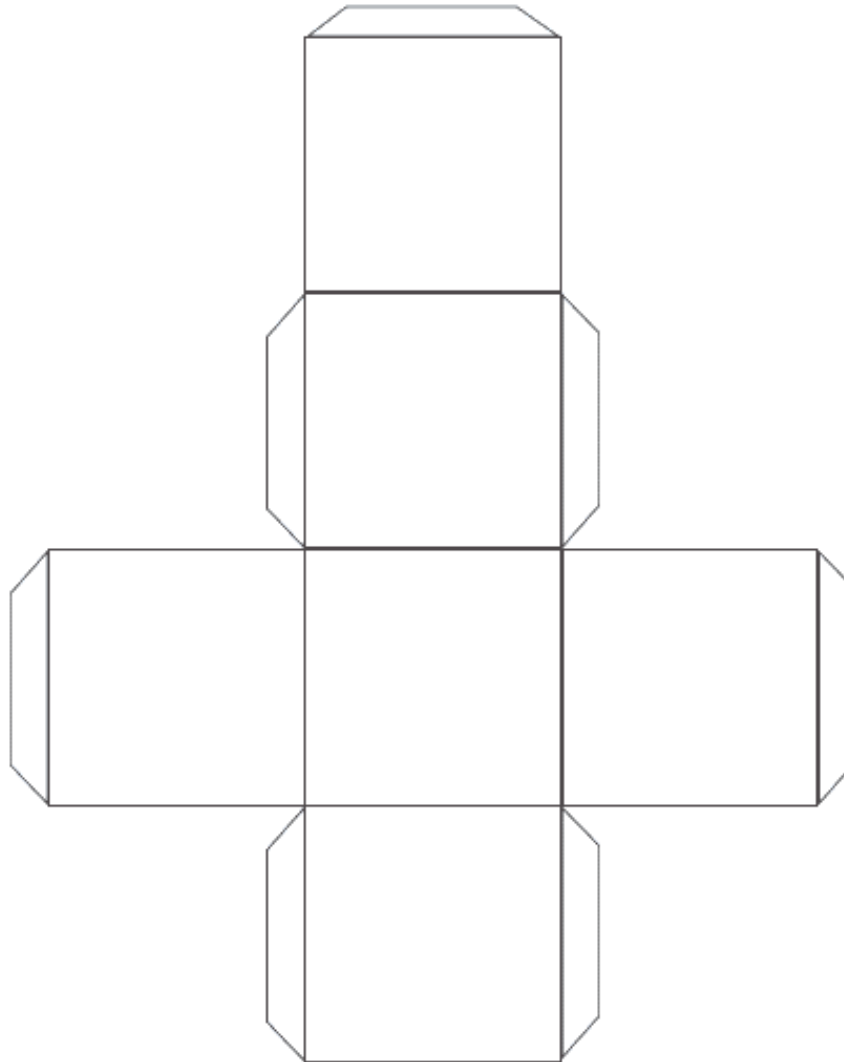
วัสดุ อุปกรณ์ และสารเคมี

1. กระดาษแข็ง
2. ปากกาเมจิก
3. กรรไกร
4. กาว

กิจกรรม 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล จำนวนอนุภาค ความหนาแน่น

วิธีทำกิจกรรม

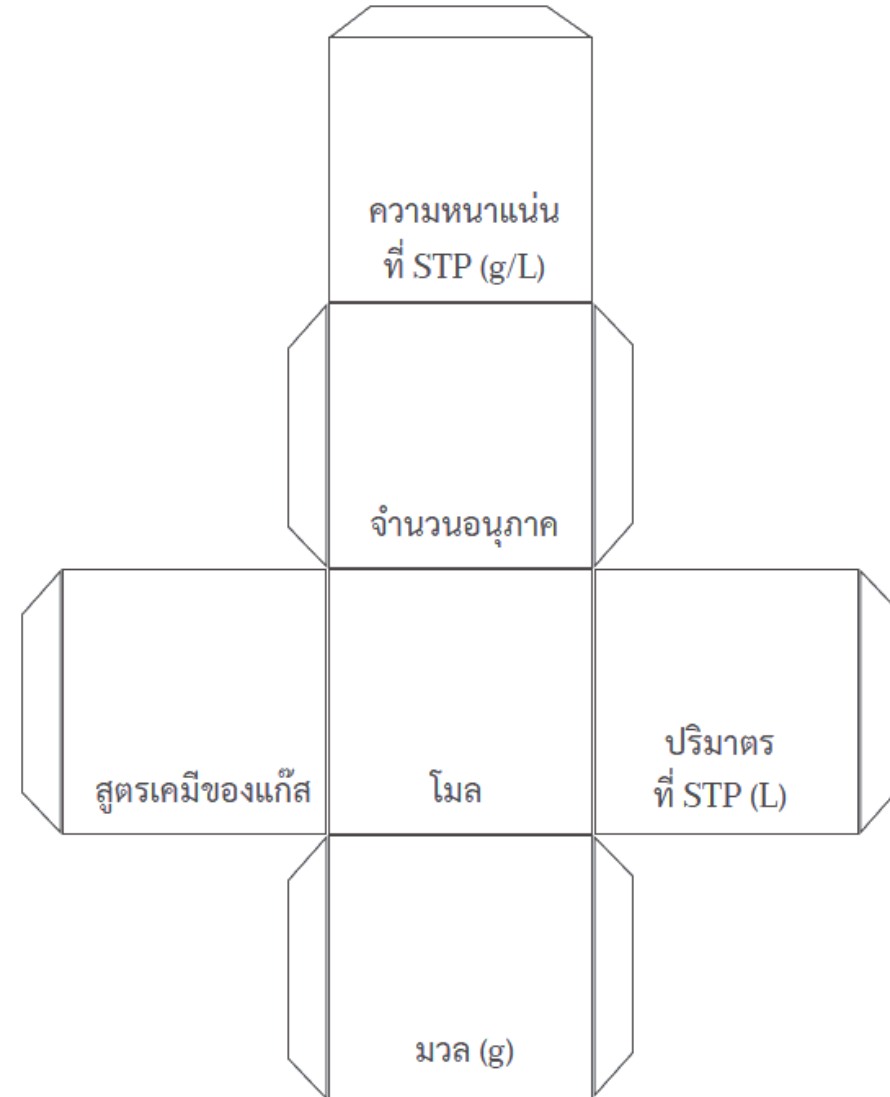
1. ทาบแบบลูกบาศก์ลงบนกระดาษแข็ง
แล้วตัดกระดาษแข็งตามแบบ

กิจกรรม 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล จำนวนอนุภาค ความหนาแน่น

วิธีทำกิจกรรม

- เขียนข้อความของปริมาณสาร
ในแต่ละหน้าของลูกบาศก์ดังนี้

กิจกรรม 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล จำนวนอนุภาค ความหนาแน่น

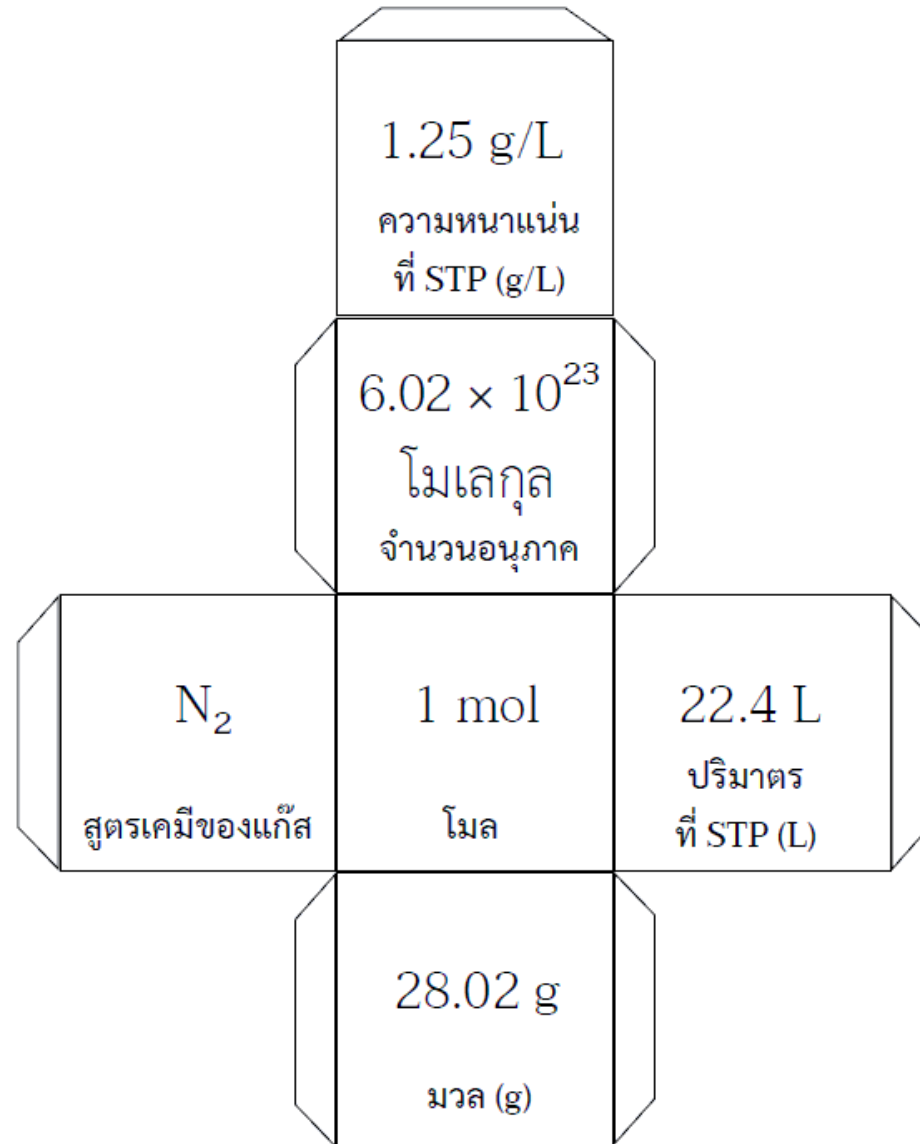
วิธีทำกิจกรรม

3. ระบุสูตรเคมีของแก๊ส กำหนดจำนวนโมล แล้วใส่จำนวนอนุภาค มวล และปริมาตรที่ STP ที่ได้จากการคำนวณ โดยเว้นการเติมข้อมูลความหนาแน่นที่ STP (ทั้งนี้อาจเว้นข้อมูลจำนวนอนุภาค มวล หรือปริมาตรที่ STP เพิ่มเติมได้)
4. แลกลูกบาศก์กับเพื่อน เพื่อเติมข้อมูลความหนาแน่นที่ STP (ทั้งนี้อาจให้เติมข้อมูลจำนวนอนุภาค มวล หรือปริมาตรที่ STP ที่เว้นไว้ก็ได้) จากนั้นเฉลยคำตอบร่วมกัน

กิจกรรม 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล จำนวนอนุภาค ความหนาแน่น

ตัวอย่างผลการทำกิจกรรม

ตัวอย่างการคำนวณความสัมพันธ์
ของแก๊สไนโตรเจน จำนวน 1 โมล

กิจกรรม 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโมล มวล จำนวนอนุภาค ความหนาแน่น

อภิปรายผลการทำกิจกรรม

เมื่อทราบสูตรเคมีและจำนวนโมลของแก๊สจะสามารถคำนวณมวล จำนวนอนุภาค และปริมาตรที่ STP ได้ โดยใช้ความสัมพันธ์ สาร 1 โมล มี 6.02×10^{23} อนุภาค ซึ่งมีมวลเป็นกรัมเท่ากับมวลต่อโมลของสารนั้น และถ้าสารเป็นแก๊สจะมีปริมาตรเท่ากับ 22.4 ลิตร ที่ STP นอกจากนี้เมื่อทราบมวลและปริมาตรจะสามารถคำนวณความหนาแน่นของแก๊ส ที่ STP ได้

แบบฝึกหัด 4.4

1. เปรียบเทียบจำนวนโมลของแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) และแก๊สไฮโดรเจน (H_2) ที่มีปริมาตร 5.6 มิลลิลิตร ที่ STP
2. คำนวณมวล โมล จำนวนอนุภาค และปริมาตรที่ STP ของสารต่อไปนี้

แก๊ส	มวล (g)	โมล (mol)	จำนวนอนุภาค (โมเลกุลหรืออะตอม)	ปริมาตรที่ STP (L)
โอโซน (O_3)	2.40			
คลอรีน (Cl_2)	2.40			
มีเทน (CH_4)				1.12
อาร์กอน (Ar)			3.01×10^{22}	

แบบฝึกหัด 4.4

3. แก๊สออกซิเจน (O_2) 48.0 กรัม มีความหนาแน่นเท่าใดที่ STP
4. ความหนาแน่นที่ STP ของแก๊สฮีเลียม (He) มากกว่าหรือน้อยกว่าอากาศ เพราะเหตุใด
5. คำนวณมวลโมเลกุลของแก๊สชนิดหนึ่งซึ่งมีความหนาแน่นที่ STP เป็น 1.79 กรัมต่อลิตร
6. คำนวณมวลโมเลกุลของแก๊สชนิดหนึ่งซึ่งมีมวล 0.74 กรัม และมีปริมาตร 340.0 มิลลิลิตร ที่ STP

แบบฝึกหัด 4.4

1. เปรียบเทียบจำนวนโมลของแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) และแก๊สไฮโดรเจน (H_2) ที่มีปริมาตร 5.6 มิลลิลิตร ที่ STP

แก๊ส 1 โมล มีปริมาตร 22.4 ลิตร ที่ STP ดังนั้นแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์และแก๊สไฮโดรเจน ซึ่งมีปริมาตรเท่ากันที่ STP จึงมีจำนวนโมลเท่ากัน

แบบฝึกหัด 4.4

2. คำนวณมวล โมล จำนวนอนุภาค และปริมาตรที่ STP ของสารต่อไปนี้

แก๊ส	มวล (g)	โมล (mol)	จำนวนอนุภาค (โมเลกุลหรืออะตอม)	ปริมาตรที่ STP (L)
โอโซน (O_3)	2.40	0.0500	3.01×10^{22}	1.12
คลอรีน (Cl_2)	2.40	0.0339	2.04×10^{22}	0.758
มีเทน (CH_4)	0.802	0.0500	3.01×10^{22}	1.12
อาร์กอน (Ar)	0.200	0.0500	3.01×10^{22}	1.12

แบบฝึกหัด 4.4

3. แก๊สออกซิเจน (O_2) 48.0 กรัม มีความหนาแน่นเท่าใดที่ STP

$$\begin{aligned} \text{ปริมาตรของ } O_2 \text{ ที่ STP} &= 48.0 \text{ g } O_2 \times \frac{1 \text{ mol } O_2}{32.00 \text{ g } O_2} \times \frac{22.4 \text{ L}}{1 \text{ mol } O_2} \\ &= 33.6 \text{ L} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความหนาแน่นของ } O_2 \text{ ที่ STP} &= \frac{48.0 \text{ g}}{33.6 \text{ L}} \\ &= 1.43 \text{ g/L} \end{aligned}$$

ดังนั้น แก๊สออกซิเจนมีความหนาแน่น 1.43 กรัมต่อลิตร ที่ STP

แบบฝึกหัด 4.4

4. ความหนาแน่นที่ STP ของแก๊สฮีเลียม (He) มากกว่าหรือน้อยกว่าอากาศ เพราะเหตุใด

อากาศมีความหนาแน่นมากกว่าแก๊สฮีเลียม เนื่องจากอากาศมีแก๊สไนโตรเจนและแก๊สออกซิเจนเป็นองค์ประกอบหลัก ซึ่งแก๊สทั้งสองมีมวลโมเลกุลมากกว่าแก๊สฮีเลียม

5. คำนวณมวลโมเลกุลของแก๊สชนิดหนึ่งซึ่งมีความหนาแน่นที่ STP เป็น 1.79 กรัมต่อลิตร

มวลโมเลกุลมีค่าเป็นตัวเลขเท่ากับมวลต่อโมล และแก๊ส 1 โมล มีปริมาตร 22.4 ลิตร จึงหามวลของแก๊สปริมาตร 22.4 ลิตร ดังนี้

$$\text{ความหนาแน่น (g/L)} = \frac{\text{มวล (g)}}{\text{ปริมาตร (L)}}$$

$$\text{มวล (g)} = \text{ความหนาแน่น (g/L)} \times \text{ปริมาตร (L)}$$

แบบฝึกหัด 4.4

$$\begin{aligned}\text{มวล (g)} &= \frac{7.19 \text{ g}}{1 \cancel{\text{L}}} \times 22.4 \cancel{\text{L}} \\ &= 40.1 \text{ g}\end{aligned}$$

มวลที่คำนวณได้คือมวลของแก๊ส 1 โมล

ดังนั้น แก๊สนี้มีมวลต่อโมลเท่ากับ 40.1 กรัมต่อโมล จึงมีมวลโมเลกุลเท่ากับ 40.1

แบบฝึกหัด 4.4

6. คำนวณมวลโมเลกุลของแก๊สชนิดหนึ่งซึ่งมีมวล 0.74 กรัม และมีปริมาตร 340.0 มิลลิลิตร ที่ STP

ที่ STP หามวลของแก๊สปริมาตร 22.4 L ที่ STP ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{มวลต่อโมล} &= \frac{0.74 \text{ g}}{340 \text{ mL}} \times \frac{1000 \text{ mL}}{1 \text{ L}} \times \frac{22.4 \text{ L}}{1 \text{ mol}} \\ &= 49 \text{ g/mol} \end{aligned}$$

แก๊สชนิดนี้มีมวลต่อโมลเท่ากับ 49 กรัมต่อโมล

ดังนั้นจึงมีมวลโมเลกุลเท่ากับ 49